

Előszó az első kiadáshoz

A könyv a nem matematikus érdeklődésű intellektuális embernek szól: az irodalom, a művészet, a humánus embernek. Sok szépet kaptam arról az oldalról, most viszonzásul átnyújtom a matematikát. Hadd lássák meg: nem vagyunk olyan messze egymástól. Én nemcsak azért szeretem a matematikát, mert alkalmazni lehet a technikában, hanem főleg azért, mert szép. Mert játékos kedvét is belevitte az ember és a legnagyobb játékra is képes: megfoghatóvá tudja tenni a végtelent. Végtelenségről, ideákról hiteles mondanivalói vannak. És mégis annyira emberi, korántsem az a bizonyos kétszerkettő: magán viseli az ember alkotásának soha le nem zárt jellegét.

A könyv népszerű volta nem azt jelenti, hogy felületesen nyúlok a tárgyhoz. A fogalmak teljes tisztaságára törekedtem – az új megvilágítás talán a matematikusnak is mondhat valamit, a tanárnak bizonyára sokat is –, csak a könnyen unalmassá váló szisztematizálás, a valóban szemléletes dolgok definiálása, a technikai részletek maradtak el. (Az nem célja a könyvnek, hogy a matematika technikájára megtanítson.) Ha egy érdeklődő diák veszi a kezébe, képet kaphat úgyszólván az egész matematikáról. Kezdetben nem szántam ilyen hézagtalannak, az anyag magától bővült, írás közben, egyre kevésbé maradtak kihagyható részletek. Ha valamihez azelőtt az unalom emléke tapadt, most úgy éreztem: előveszek valami régi lomot, lefújom róla a port és csillogni kezd a kezemben.

Lehet, hogy a hangot helyenként naivnak fogja érezni az olvasó, de ezt szívesen vállalom: a naiv szembenállás az egyszerű tényekkel mindig az új felfedezés izgalmát idézi fel.

A bevezetésben mondom el: hogyan keletkezett a könyv. Benedek Marcell az az író, akiről ott szó esik. Neki kezdtem leveleket írni a differenciálszámításról, és az ő gondolata volt, hogy ebből könyv is lehetne.

Forrásokra nem hivatkozom. Sokat tanultam másoktól, de ezt ma már nem tudom elemeire bontani. Írás közben nem volt előttem könyv. Itt-ott kényszerítő erővel ötlött fel bennem valami hasonlat, aminek az eredetére is emlékeztem, pl. a remek Rademacher–Toeplitz könyvre, vagy Beke kitűnő bevezetőjére az analízisbe; ha egyszer kialakult valaminek „a” módja, nem írhattam mást, csak azért, hogy eredetibb legyek. Főképpen arra vonatkozik ez, amit Kalmár Lászlótól kaptam. Ő évfolyamtársam volt és mesterem a matematikában; amit írok, azt elválaszthatatlanul átszövik az ő gondolatai. Külön is meg kell említenem, hogy tőle származik a „csokoládé-példa” a végtelen sorok tárgyalásában, és a logaritmustáblák kiépítésének egész gondolatmenete is.

Keresztneveikön idézni fogom önkénytelen kis munkatársaimat is az iskolapadokban; ők majd magukra ismernek. Itt említem meg Kató tanítványomat, aki most végezte a negyedik polgárit, és még keletkezésében szólt hozzá a könyvhöz: neki köszönöm, hogy a tehetséges diák szemével is látni tudtam az anyagot.

A legfontosabb segítség azonban a „nem matematikus érdeklődésű ember” hozzászólása volt. Kedves barátom, Lay Béla színházi rendező, aki mindeddig azt hitte, hogy nincs füle a matematikához, végigkövette az alakuló fejezeteket; csak az után tettem pontot, amivel ő meg volt elégedve. Nélküle talán létre sem jött volna ez a könyv.

A matematikus szemével Csillag Pál vizsgálta felül a kéziratot; az utolsó pillanatban Kalmár László is tudott időt szakitani egy gyors átfutásra; nekik köszönhetem a biztonság érzését.

Budapesten, 1943 őszén.

Dr. Péter Rózsa